

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

Ενότητα: **2. Ηθική**

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΤΘΟΠΟΥΛΟΣ

Τμήμα Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων

ΑΓΡΙΝΙΟ

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά **ΠΠ**
μαθήματα

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΤΘΟΠΟΥΛΟΣ

**Καθηγητής
Βιολογίας – Κυτταρικής Βιολογίας**

Επικοινωνία:

<http://www.env.upatras.gr/people/profiles/id/52>

 264107-4115

 dmatthop@upatras.gr

Η Ενότητα αυτή θα εξετάσει τα ζητήματα:

Τι είναι η Ηθική.

Πως έχει διαμορφωθεί ανά τους αιώνες σε συνάρτηση με κοινωνικοπολιτικές απόψεις.

Φιλοσοφική Ηθική.

Και θα αναλύσει τις έννοιες:

Αγαθό:

Κάθε τι που έχει αξία και γι' αυτό νοιώθουμε έφεση προς αυτό. Π.χ. υγεία, ομορφιά, γνώση, ευτυχία κ.ο.κ. Το αγαθό αποτελεί βασική έννοια της *Ηθικής Φιλοσοφίας*.

Κατά τον Σωκράτη το 'αγαθό' αποτελεί το βασικό αντικείμενο της φιλοσοφικής έρευνας.

Κατά τον Πλάτωνα αποτελεί την πηγή της πραγματικότητας, της αλήθειας και της νόησης.

Ιστορικά στη φιλοσοφία άλλοι επιχειρήσαν να ταυτίσουν το αγαθό με κάποια φυσική ποιότητα ή ιδιότητα και άλλοι με κάποια υπεραισθητή οντότητα. Στην πρώτη ομάδα ανήκουν οι εισηγητές θεωριών όπως ο ηδονισμός, η ηθική θεωρία του ένστικτου της αυτοσυντήρησης ή ο ωφελιμισμός. Στη δεύτερη ομάδα ανήκουν οι εισηγητές της ηθικής θεωρίας της ενόρασης.

Αγάπη:

Είναι η ευνοϊκή διάθεση και η άδολη προσφορά ενός ανθρώπου προς κάποιο πρόσωπο ή αντικείμενο ή δραστηριότητα που δεν εκπηγάει από το ατομικό συμφέρον και δεν απαιτεί ανταπόδοση. Κατά τον Τολστόυ η αγάπη 'προϋποθέτει πάντα την παραίτηση από τα ατομικά αγαθά'. Κατά τον Λάιμπνιτς συνίσταται στο 'να χαίρεσαι με την ευτυχία του άλλου'. Κατά τον Απόστολο Παύλο αποτελεί την υπέρτατη αρετή του ανθρώπου, αφορά τον Θεό και τον πλησίον και χαρακτηρίζεται από ανιδιοτέλεια και από απουσία κάθε ίχνους εγωισμού. Αναφορικά ως προς την ερωτική σχέση, συχνά υποδηλώνει την πιο εξευγενισμένη μορφή δεσμού που μπορεί να έχουν δύο πρόσωπα μεταξύ τους.

Άγνοια:

Είναι η έλλειψη ή η απουσία γνώσης. Δεν πρέπει να συγχέεται με την έννοια της πλάνης που είναι διαστρεβλωμένη ή εσφαλμένη μορφή γνώσης. Ο Σωκράτης με τη φράση του 'εν οίδα ότι ουδέν οίδα' προσδίδει θετικό περιεχόμενο στην έννοια της άγνοιας, ούτως ώστε αμφιβάλλοντας για τα πάντα

απαλλάσσεται από κάθε προκατάληψη και στη συνέχεια με καθαρό μυαλό μπορεί να αντιμετωπίσει τα διάφορα πράγματα όπως όντως είναι. Ο Καρτέσιος (Ντεκάρτ) με βάση την άγνοια πρεσβεύει ότι διαμέσου της καθολικής αμφιβολίας μπορεί να αποκτήσει κανείς τη βεβαιότητα της ύπαρξής του και μέσω αυτής να οικοδομήσει τη γνώση για την ύπαρξη του εξωτερικού κόσμου.

Αίσθημα:

Είναι η αισθητηριακή πλευρά της αντίληψης. Έχει καθαρά ιδιωτικό χαρακτήρα υπό την έννοια ότι δεν μπορεί εκτός από τον φορέα του. Εν αντιθέσει η έκφραση του αισθήματος έχει δημόσιο χαρακτήρα υπό την έννοια ότι καθορίζεται από κανόνες που έχουν θεσπιστεί από την κοινωνία. *Το σημείο αυτό θέλει πολύ ανάλυση καθόσον εδώ υπεισέρχονται οι διάφοροι συστημικές μέθοδοι δια των οποίων μορφοποιείται η απόδοσή του.*

Αίσθηση:

Υποδηλώνει δύο βασικά στοιχεία. Το πρώτο ανταποκρίνεται στα όργανα διαμέσου των οποίων ένα ον αισθάνεται, δηλαδή προσδιορίζει τις πέντε βασικές αισθήσεις, ήτοι ακοή – αφή – γεύση – όραση – όσφρηση, αλλά κατά ορισμένους φιλοσόφους όπως οι Χιουμ – Χάτσιασον – Σεϊφτςμπερτ υπάρχουν και η αισθητική αίσθηση καθώς και η ηθική αίσθηση. Το δεύτερο εκλαμβάνει την έννοια ως μια από τις γνωστικές δυνάμεις του ανθρώπου. Ως προς αυτή τη δεύτερη αντίληψη ο μιν Πλάτωνας αμφισβητεί την εγκυρότητά της οι δε Μπέρκλεϋ – Λοκ – Χιουμ την προβάλλουν ως την αποκλειστική γνωστική δύναμη του ανθρώπου. Εντούτοις ο Καντ δέχεται ότι η αίσθηση αποτελεί μια από τις αναγκαίες αιτίες για την απόκτηση γνώσης.

Αισθητική:

Αντικείμενο της αισθητικής είναι τα ζητήματα τα οποία προκύπτουν από την επαφή με πράγματα που μας προκαλούν ένα ιδιαίτερο συναίσθημα ικανοποίησης, την αισθητική απόλαυση. Τέτοια πράγματα υπάρχουν στη φύση ή τα δημιουργεί ο άνθρωπος μέσω της τέχνης. Ο όρος ‘αισθητική’ εισήχθη στη φιλοσοφική γραμματεία τον 18^ο αιώνα από τον Μπαουμγκάρτεν. Διέκρινε δύο είδη γνώσης. Τη γνώση των αφηρημένων ιδεών που αποτελεί αντικείμενο της λογικής και την αισθητική γνώση της εμπειρίας που είναι συνυφασμένη με τις αισθήσεις. Οι αρχαίοι Έλληνες ασχολήθηκαν με τη μελέτη της σχετικής με την αισθητική έννοιας επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον τους στην αξία του ωραίου και του καλού.

Μεταξύ των προβλημάτων που απασχολούν τους φιλοσόφους που ασχολούνται με τον τομέα της αισθητικής είναι το πώς συνδέονται μεταξύ τους οι αισθητικές αξίες. Δηλαδή αν είναι ισότιμες ή αν υφίσταται κάποιο είδος ιεράρχησης μεταξύ τους, αν τα κριτήρια είναι αντικειμενικά ή αν υπαγορεύονται από τις υποκειμενικές διαθέσεις μας, αν οι αισθητικές αξίες είναι αυτόνομες ή συναφείς με άλλα είδη αξιών, ποια είναι η σχέση μεταξύ μορφής και περιεχομένου ενός αισθητικού αντικειμένου είτε αυτό υπάρχει στη φύση είτε είναι προϊόν τέχνης.

Συνδεδεμένα με την αισθητική προβλήματα είναι και αυτά που αναφέρονται τόσο στην καλλιτεχνική φαντασία και δημιουργία όσο και με την αναπαράσταση, την εκφραστικότητα, και την απόλαυση που προκαλείται από ένα αισθητικό αντικείμενο.

Αισθητικές αξίες:

Είναι τα γνωρίσματα εκείνο με βάση το οποία ένα αντικείμενο ή ένα γεγονός στη φύση ή ένα έργο τέχνης κρίνεται αξιολογικά από αισθητική άποψη. Τέτοια γνωρίσματα μεταξύ άλλων μπορεί να είναι η αρμονία, η καθαρότητα της μορφής, η ακεραιότητα ή η αποσπασματικότητα και άλλα. Οι αξίες που πρέπει να διαθέτει ένα αντικείμενο ή ένα γεγονός ποικίλλουν ανάλογα με το πλαίσιο της θεωρίας με βάση την οποία κρίνεται.

Αισθητική απόλαυση:

Είναι το αίσθημα ικανοποίησης που νοιώθει κάποιος από την επαφή του με πράγματα στα οποία αποδίδει κάποια από τις αισθητικές αξίες. Η αισθητική απόλαυση είναι το αποτέλεσμα μια ορισμένης προσέγγισης μας απέναντι σε πράγματα και γεγονότα, δηλαδή της αισθητικής μας στάσης.

Αισθητική στάση:

Είναι ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο θα πρέπει κάποιος να αντιμετωπίζει ένα πράγμα, είτε αυτό υπάρχει στη φύση είτε είναι προϊόν τέχνης, ώστε παρατηρώντας το να νοιώθει αισθητική απόλαυση. Η αισθητική στάση μας απέναντι στα πράγματα που μας περιβάλλουν και χάριν στα οποία βιώνουμε μια αισθητική απόλαυση είναι προϊόν της τήρησης από μέρους μας ορισμένων κανόνων συμπεριφοράς.

Αλήθεια:

Αναφορικά με την έννοια της αλήθειας έχουν διατυπωθεί διάφορες θεωρίες μεταξύ των οποίων είναι και οι: θεωρία της αντιστοιχίας, η θεωρία της συνάφειας, η θεωρία του πραγματισμού, η ενορατική θεωρία και η πλεοναστική θεωρία.

Σύμφωνα με τη θεωρία της αντιστοιχίας, ο Αριστοτέλης υπήρξε ο εισηγητής της, η αλήθεια συνίσταται στην αντιστοιχία μιας σκέψης που κάνουμε ή μια πρότασης που διατυπώνουμε προς το αντικείμενο ή το γεγονός της πραγματικότητας στο οποίο αναφέρεται η εν λόγω σκέψη ή πρότασή μας. Κατά τους σχολαστικούς η θεωρία της αντιστοιχίας διατυπώνεται με τη φράση ‘αλήθεια είναι η αντιστοιχία πράγματος και νου’.

Σύμφωνα με τη θεωρία της συνάφειας, υποστηρικτές της μεταξύ άλλων είναι και οι Σπινόζα – Χέγκελ – Μπράντλεϋ – Νόιρατ, μια πρόταση είναι αληθινή εφόσον είναι εναρμονισμένη προς ένα δεδομένο σύστημα πεποιθήσεων. Η μεγάλη δυσκολία με τη θεωρία αυτή έγκειται στο γεγονός ότι πρέπει να υιοθετηθούν προτάσεις που είναι αληθείς ανεξάρτητα από το κριτήριο της συνάφειας.

Σύμφωνα με τη θεωρία του πραγματισμού, μεταξύ των υποστηρικτών της είναι οι Πηρς και Τζέιμς, η αλήθεια μιας πρότασης εξαρτάται από τη λειτουργικότητά της, από τη χρησιμότητά της, από το αν υπηρετεί κάποια σκοπιμότητα ή ικανοποιεί μια ανάγκη. Μπορεί βέβαια η ωφέλεια που παρέχει η απόκτηση κάποιας αλήθειας να μην προκύπτει αμέσως, αλλά να γίνεται εμφανής μακροπρόθεσμα. Η αξία των αληθών προτάσεων είναι πρακτική υπό την έννοια ότι υπαγορεύεται από κάποια σκοπιμότητα, με άλλα λόγια μια αλήθεια που δεν έχει πρακτικό όφελος δεν είναι δυνατόν να έχει κάποια αξία. Η αλήθεια δεν αποτελεί έννοια αφηρημένη, αλλά είναι συνυφασμένη με τις απαιτήσεις, τις ανάγκες και τους στόχους του υποκειμένου. Δεν υπάρχει μια αλήθεια, αλλά πολλές, από τις οποίες καλείται κανείς να επιλέξει εκείνη που τον εξυπηρετεί καλύτερα.

Σύμφωνα με την ενορατική θεωρία, κύριος εισηγητής της είναι ο Μπέρξον, η αλήθεια μπορεί να αποκαλυφθεί στον άνθρωπο κατά τρόπο άμεσο με την ενόρασή του. Δηλαδή με τη δύναμη της ενόρασης μπορούμε να έλθουμε σε άμεση επαφή με τα πράγματα και τα γεγονότα, έτσι ώστε ταυτιζόμενοι μεταξύ τους, να είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε την ουσία τους. Βασική αδυναμία αυτής της θεώρησης είναι το γεγονός ότι ο εισηγητής της θα πρέπει να παράσχει λόγους που να υποστηρίζουν το αληθές του γεγονότος.

Σύμφωνα με την πλεοναστική θεωρία, κύριοι εισηγητές της είναι οι Ράμσεϋ και Στρώσον, η χρήση της έννοιας της αλήθειας κρίνεται καταχρηστική και ως εκ τούτου κάθε συζήτηση για το περιεχόμενό της ή τον ορισμό της είναι περιττή.

Με βάση τις αδυναμίες που περιέχουν οι παραπάνω θεωρίες ως προς την αλήθεια συνάγεται στο ότι η αλήθεια δεν μπορεί να οριστεί κατά τρόπο απόλυτο και μονοσήμαντο και θα πρέπει να γίνεται κατά

περίπτωση βάσει περισσοτέρων του ενός κριτηρίων από αυτά που υπέθεσαν οι εισηγητές των θεωριών αυτών.

Αναγκαιότητα:

Είναι ένας από τους τρόπους με τους οποίους εκφράζεται η τιμή της αλήθειας μιας πρότασης. Ο Αριστοτέλης όρισε την αναγκαιότητα ως «εκείνο που δεν μπορεί να είναι διαφορετικά». Κατά τον Λάμπνιτς, οι προτάσεις, των οποίων η τιμή της αλήθειας χαρακτηρίζεται από την αναγκαιότητα, έχουν ισχύ ανεξάρτητα από τις συνθήκες υπό τις οποίες διατυπώνονται, δηλαδή ισχύουν σε όλους τους δυνατούς κόσμους.

Αναλογία:

Η σχέση ομοιότητας μεταξύ δύο ή περισσοτέρων πραγμάτων ως προς ένα κοινό χαρακτηριστικό τους. Στον τομέα της λογικής η αναλογία εξετάζεται ως ένας από τους βασικούς τρόπους της διανοητικής λειτουργίας του ανθρώπου.

Ανθρωποκεντρισμός:

Η αντίληψη στο πλαίσιο της οποίας δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον άνθρωπο ως σημείο αναφοράς οποιουδήποτε πράγματος, παραδείγματος χάριν ο κόσμος δημιουργήθηκε και υπάρχει χάριν του ανθρώπου.

Αντικειμενικότητα:

Οντολογικά είναι η ιδιότητα του να υπάρχει κάτι από μόνο του χωρίς τη συνδρομή οποιουδήποτε πράγματος έξω από αυτό. Για μεν τους υλιστές η ύλη έχει αντικειμενικότητα, καθόσον υφίσταται καθεαυτή ανεξάρτητα από την παρουσία του παρατηρητή της και τις εκάστοτε και κατά τόπους υφιστάμενες συνθήκες. Για δε τους ιδεαλιστές αντικειμενικότητα διαθέτει το πνεύμα μαζί με τα περιεχόμενά του μια και είναι η μόνο οντότητα που υπάρχει αφ' εαυτής.

Γνωσιολογικά η αντικειμενικότητα νοείται ως η απροκατάληπτη εκ μέρους του υποκειμένου προσέγγιση των γεγονότων, πραγμάτων και άλλων. Λέμε ότι κάποιος είναι αντικειμενικός και εννοούμε ότι είναι ανεπηρέαστος στις κρίσεις του, δηλαδή ότι αντιμετωπίζει τα πράγματα, τις καταστάσεις και τα γεγονότα χωρίς υποδείξεις προκαταλήψεις ή σκοπιμότητες.

Αντικείμενο:

Κατά τη λογική έννοια, αντικείμενο είναι οτιδήποτε τοποθετούμεο απέναντί μας εκλαμβάνεται ως αυτοτελές και δυνάμενο να αποτελέσει υπόθεση εξέτασης.

Ο Αριστοτέλης μεταχειρίστηκε τον όρο αντικείμενο για να δηλώσει το περιεχόμενο κάθε επιμέρους επιστήμης.

Ο Θωμάς Ακινάτης και ο Σκότους όρισαν ως αντικείμενο την αρχή και την αιτία που έλκει τις ιδιότητες της ψυχής.

Ο Όκαμ αποκάλυψε το σύνολο της ανθρώπινης γνώσης και των έξεων 'ολικό αντικείμενο'.

Κατά τη σχολαστική φιλοσοφία, είναι η νοητική προβολή κάθε σκοπού ή στόχου στον οποίο αναφέρεται η δράση μας, ή η παράσταση εκείνου στο οποίο αντιστοιχεί η γνώση μας.

Μετά τον 18^ο αιώνα αντικείμενο θεωρείται καθετί που συναντά η συνείδησή μας έξω και απέναντί της, κάθε πράγμα που υπερβαίνει το γινώσκον εγώ, οτιδήποτε, που κατά την έκφραση του Ράινχολντ, συναντά το μάτι μας.

Κατά τον Καντ, αποτελεί κάτι που υπάρχει ανεξάρτητα από τη συνείδησή μας και αποτελεί την πηγή των αισθημάτων μας.

Κατά τον Σοπενχάουερ, είναι το καθετί, ο κόσμος ολόκληρος που υπάρχει για τη γνώση απέναντι σε ένα υποκείμενο.

Βασικό πρόβλημα της γνωσιολογίας είναι το κατά πόσον το αντικείμενο υφίσταται ανεξάρτητα από το υποκείμενο ή μήπως η ύπαρξη του αντικειμένου είναι δημιούργημα του γινώσκοντος υποκειμένου.

Για τους εκπροσώπους του ιδεαλισμού, τα αντικείμενα είναι καθαρά προϊόντα της νοητικής δράσης του υποκειμένου.

Για τους εκπροσώπους της πραγματοκρατίας, η ύπαρξη των αντικειμένων είναι ανεξάρτητης της δικής μας παρουσίας και ότι αυτά θα υπήρχαν ανεξάρτητα της δικής μας ύπαρξης.

Αντίληψη:

Η λειτουργία μέσω της οποίας αντιλαμβανόμαστε την ύπαρξη των αισθητών πραγμάτων, συμπεριλαμβανομένου και του σώματός μας. Η αντίληψη είναι προϊόν διαφόρων παραστάσεων των αισθήσεων.

Κατά τον Καντ, κάθε πράγμα που υπάρχει έξω από την εμπειρία μας δεν μπορεί να καταστεί αντικείμενο της αντίληψής μας. Διακρίνει δύο ειδών αντιλήψεις. α. Την εμπειρική αντίληψη, η οποία βασίζεται στις αισθήσεις δια των οποίων σχηματίζονται μέσα μας οι παραστάσεις των πραγμάτων του εξωτερικού κόσμου. β. Την καθαρή αντίληψη, η οποία δεν προέρχεται από την αισθητή εμπειρία των πραγμάτων, αλλά προϋποτίθεται της τελευταίας αυτής. Η αντίληψη – εποπτεία του χώρου και του χρόνου είναι καθαρή καθόσον δεν σχηματίζεται διαμέσου των αισθήσεων, αλλά υπάρχει *a priori* δηλαδή ως προϋπόθεση και όχι ως προϊόν της εμπειρίας μας.

Αξία:

Ο όρος εισηγήθηκε από τους από τους εκπροσώπους της στωικής φιλοσοφίας. Κάθε τι που αποτελεί αντικείμενο επιδοκίμασίας ή επαίνου είτε εξ αιτίας της ίδιας της φύσης του είτε γιατί αποτελεί την αιτία προκειμένου να προκύψει κάτι άλλο που αποτελεί αντικείμενο επιδοκίμασίας.

Οι αξίες διακρίνονται είτε ως *απόλυτες*, δηλαδή υπάρχουν ανεξάρτητα από εμάς και παραμένουν αναλλοίωτες μέσα στον χρόνο όπως για παράδειγμα ο Πλάτωνας υποστήριξε στη θεωρία του για τις ιδέες, είτε ως *σχετικές*. Σχετική είναι η αξία ενός πράγματος ή ενός γεγονότος όταν αυτό επιδοκιμάζεται ή επαινείται για διάφορους λόγους. Παραδείγματος χάριν ένα έργο τέχνης όπου ο θεατής το αντιμετωπίζει ως πηγή *αισθητικής απόλαυσης* ενώ ο καλλιτέχνης ως βιοποριστικό μέσο. Οι αξίες χαρακτηρίζονται επίσης ως *σχετικές* όχι επειδή ενυπάρχουν καθ' εαυτές, αλλά σε σχέση με κάποιον που αποφαίνεται για αυτές. Με βάση τα κριτήρια με τα οποία κάποιος αποφαίνεται για τις αξίες διακρίνονται σε υποκειμενικές και σε αντικειμενικές. Υποκειμενικές θεωρούνται αξίες όταν ικανοποιούν κριτήρια που τίθενται από εμάς, ενώ αντικειμενικές όταν τα κριτήρια με βάση τα οποία κρίνονται υπάρχουν έξω από εμάς και τα οποία υπόκεινται σε αλλαγές ανάλογα με τις υφιστάμενες στο χώρο και το χρόνο συνθήκες.

Αξιοκρατία:

Σύστημα κοινωνικής οργάνωσης σύμφωνα με το οποίο όλα τα βασικά αξιώματα και οι σημαντικές θέσεις σε μία κοινωνία προσφέρονται μόνο σε όσους και όσες έχουν τις κατάλληλες προδιαγραφές για να επιτελέσουν με επιτυχία το έργο που τους ανατίθεται. Η πρόοδος του πολίτη εξαρτάται αποκλειστικά από την αξία του και τις ικανότητές του και όχι από άλλες παραμέτρους.

Αξίωμα:

Σημαίνει την ανώτερη διοικητική θέση, αλλά και τη γενική κρίση ή πρόταση που δεν αποδεικνύεται ούτε και χρειάζεται καμία απόδειξη, καθόσον είναι αφ' εαυτής φανερή, αυταπόδεικτη και μπορεί να χρησιμεύσει για απόδειξη άλλων προτάσεων. Οι λογικές αρχές αποτελούν αξιώματα. Τα αξιώματα που δεν περιορίζονται στο πλαίσιο της λογικής, αλλά απαντώνται και σε άλλους γνωστικούς τομείς, όπως επισημαίνει ο Λάιμπνιτς είναι προτάσεις των οποίων αμέσως, μόλις κατανοηθούν οι όροι τους, η αλήθεια γίνεται κατανοητή.

Απόδειξη:

Είναι η παραγωγή της τιμής αλήθειας μιας κρίσης ή πρότασης από άλλες κρίσεις ή προτάσεις. Η απόδειξη έχει στενή σχέση με τον συλλογισμό, είναι συνυφασμένη με τον παραγωγικό συλλογισμό γι' αυτό και αποκαλείται αποδεικτικός συλλογισμός. Η στενή σχέση μεταξύ απόδειξης και συλλογισμού δεν σημαίνει ότι συγχρόνως ταυτίζονται. Η διαφορά τους συνίσταται στο γεγονός ότι σκοπός του συλλογισμού είναι η λογική συνάφεια μεταξύ των στοιχείων του. Έτσι υπάρχει το ενδεχόμενο ένα συλλογισμός να είναι τυπικά σωστός χωρίς να είναι ουσιαστικά αληθής. Παράλληλα, σκοπός της απόδειξης είναι η εύρεση της αλήθειας ή του ψεύδους μιας κρίσης ή πρότασης.

Απόλυτο:

Είναι κάτι που δεν προέρχεται από τίποτε άλλο, αλλά φέρνει μέσα του τον λόγο της ύπαρξής του. Ο Καντ υποστήριξε ότι το απόλυτο μπορεί να θεωρηθεί μόνο ως προς τον εαυτόν του, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε σχέση με κάτι άλλο. Συνεπώς απόλυτο είναι το πράγμα καθεαυτό, καθόσον πρόκειται για το ον που υπάρχει μέσα στον ίδιο το εαυτό του, ανεξάρτητα από την όποια αναπαράστασή του μπορούμε να σχηματίσουμε διαμέσου των αισθήσεών μας. Ο Χέγκελ όρισε ως απόλυτο το πνεύμα όπως ήταν συγκεντρωμένο στον εαυτό του πριν εκπέσει στην κατάσταση της ύλης και καταστεί έκτοτε η κινητήρια δύναμη της ιστορίας, ο τελικός σκοπός της οποίας είναι η απελευθέρωση του πνεύματος από κάθε είδους εξάρτησή του και σχέση του με οτιδήποτε άλλο διαφορετικό από τον εαυτό του. Ο Μπράντλεϋ και ο Μποσανκέ χρησιμοποίησαν τον όρο απόλυτο για να δηλώσουν την ανεξάρτητη και απροσδιόριστη καθοιονδήποτε τρόπο εκείνη πραγματικότητα της οποίας εκφράσεις είναι όλα τα φαινόμενα που περιγράφουμε βάσει των πληροφοριών τις οποίες μπορούμε να αποκτήσουμε μέσω των αισθήσεων.

A priori:

Σημαίνει την εκ των προτέρων γνώση, τη γνώση που δεν παράγεται από την εμπειρία και είναι ανεξάρτητη από αυτή.

Αρμονία:

Μαζί με το ρυθμό και τη μελωδία αποτελούν τα κυριότερα χαρακτηριστικά της μουσικής. Εκτός από τη μουσική συνδέθηκε και με το σύμπαν, θεωρηθείσα ως θεμελιώδες στοιχείο του κόσμου. Κατά τον Ηράκλειτο, στο σύμπαν υπάρχει, χωρίς να είναι άμεσα αντιληπτή, η αρμονία που παράγεται από τα αντίθετα. Κατ' αυτόν η πιο ωραία αρμονία καταρτίζεται από όσα παρουσιάζουν διαφορά τόνων. Οι πυθαγόρειοι, παρατήρησαν ότι οι ουράνιες σφαίρες και όλα τα άλλα κινούμενα σώματα, που παράγουν ήχους, των οποίων το ύψος είναι ανάλογο ως προς την ταχύτητά των, συνθέτουν μία αρμονία την οποίαν δεν ακούμε, καθόσον δεν συνηθίσαμε εκ γενετής να την ακούμε. Ο Λάμπνιτς υποστηρίζει ότι ο κόσμος αποτελείται από μονάδες, τις οποίες ο Θεός φρόντισε να εναρμονίσει εξαρχής, έτσι ώστε στη συνέχεια το σύμπαν να λειτουργεί μόνο του σαν ένα καλοκουρδισμένο ρολόι.

Αρχέτυπο:

Ως αρχέτυπο νοείται το πρότυπο βάσει του οποίου έχει δημιουργηθεί ένα πράγμα ή μια ομάδα πραγμάτων. Τα αρχέτυπα είναι οι μορφές που ο Θεός ή η φύση μεταχειρίστηκαν ως υποδείγματα για να δημιουργήσουν τα όντα του αισθητού κόσμου.

Ως αρχέτυπα μπορούν να θεωρηθούν οι ιδέες του Πλάτωνα, οι αρχαϊκές μορφές του Γιούνγκ που εμφανίζονται περιοδικά στους πιο αποκλίνοντες πολιτισμούς και στις πιο ετερόκλητες ιστορικές εποχές, οι κατηγορίες του Καντ που συνιστούν *a priori* δομές του ανθρώπινου νου και οι ιδέες όλων των πραγμάτων που κατά τον Μπέρκλεϋ βρίσκονται μέσα στον νου του Θεού πριν από τη δημιουργία του κόσμου.

Τα αρχέτυπα είναι πρωτογενείς εικόνες οι οποίες προηγούνται των εννοιών που συγκροτούν τη λογική διάνοησή μας, πράγμα που σημαίνει ότι ο εαυτός μας δεν είναι μια αυτόνομη και αδέσποτη ύπαρξη, αλλά είναι ενταγμένος σε ένα υπερπροσωπικό και προϊστορικό υπόβαθρο, από το οποίο δεν υπάρχει τρόπος να αποδράσουμε οριστικά.

Αρχή:

Είναι ο όρος με τον οποίο στην προσωκρατική φιλοσοφία δηλώθηκε η πηγή της δημιουργίας του κόσμου και παράλληλα είναι το στοιχείο εκείνο που διέπει και καθορίζει κάθε εκδήλωση του κόσμου

και της ζωής, καθιστώντας ζωντανή ακόμη και την ύλη. Επομένως είναι το διαρκώς και παντού παρόν οντολογικό θεμέλιο κάθε φαινομένου της φύσης.

Μπορεί επίσης να σημαίνει ένα ηθικό κανόνα συμπεριφοράς, έναν κανόνα της πολιτείας, ή έναν κοινωνικό κανόνα. Κατά τον Καντ δεν μπορεί να υπερβαίνει τα όρια της εμπειρίας, την πολιτική εξουσία, την αφετηρία της κίνησης και άλλα.

Άσχημο:

Όρος που δηλώνει το αντίθετο του ωραίου ή την απουσία του ωραίου το οποίο αποτελεί τη συστατική έννοια της αισθητικής. Το άσχημο, υπό αυτή την άποψη, είναι μια έννοια αισθητικά αδιάφορη και για την οποία θα μπορούσε να δοθεί αρνητικό αισθητικό περιεχόμενο.

Επίσης θα μπορούσε να οριστεί ως εκείνο που συμπτωματικά ή σκόπιμα παρουσιάζει μικρή ή μεγάλη απόκλιση από αυτό που γενικώς θεωρείται ως ωραίο.

Αφηρημένες ιδέες:

Κατά τον Λοκ, ο νους χάρη στη λειτουργία της αφαίρεσης έχει τη δυνατότητα, παραλείποντας τις ποικίλες διαφορές που υφίστανται μεταξύ των διαφόρων όντων, να σχηματίζει γενικές, αφηρημένες ιδέες, δηλαδή έννοιες που δεν αναφέρονται σε συγκεκριμένα όντα. Εν αντιθέσει προς τον Λοκ ο Μπέρκλεϋ αμφισβητεί τη δυνατότητα ύπαρξης των αφηρημένων ιδεών.

Αφηρημένη έννοια:

Η αφηρημένη έννοια δηλώνει μια ιδιότητα που χαρακτηρίζει πολλά όντα και θεωρείται ότι υπάρχει καθεαυτή.

Αφηρημένη οντότητα:

Ως αφηρημένη οντότητα ορίζεται ένα ον που υπάρχει χωρίς η ύπαρξή του να υπόκειται σε χρονικούς και τοπικούς περιορισμούς. Ως αφηρημένες οντότητες θα μπορούσε να θεωρήσει κανείς τους αριθμούς, το νόημα των λέξεων και των κρίσεων ή των προτάσεων, τις λογικές αρχές και σχέσεις. Πρώτος για αφηρημένες οντότητες μίλησε ο Πλάτωνας που όρισε τις ιδέες ως οντότητες που υπάρχουν έξω από τον χώρο και τον χρόνο.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΧΡΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΤΡΙΤΩΝ

Το έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Πελεgrίνης, Θεοδόσιος., *Λεξικό της Φιλοσοφίας, Οι έννοιες, οι θεωρίες, οι σχολές, τα ρεύματα και τα πρόσωπα*, Ελληνικά Γράμματα, 2009.

Μπιτσάκης, Ε. Ι., *Η Φύση στη Διαλεκτική Φιλοσοφία*, Ελληνικά Γράμματα, 2003.

Westra, L., & Robinson, T. M., *The Greeks and the Environment*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 1997.

Pratt, V., Howarth, J., Brady, E., *Environment and Philosophy*, Routledge, London, 2000.

Attfield, R., *Environmental Ethics*, Polity Press, 2014.

Jardins, J. R., *Environmental Ethics. An introduction to Environmental Philosophy*, 3rd ed.

Wadsworth, 2001.

Palmer, C., *Environmental Ethics and Process Thinking*, Clarendon, Oxford University Press, 1998.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Δημήτριος Μαθόπουλος, 2014.

Δημήτριος Μαθόπουλος. «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ: ΗΘΙΚΗ». Έκδοση: 1.0. Αγρίνιο 2014.

Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: **XXX**

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά

Δημιουργού, Απαγόρευση Εμπορικής Χρήσης και Όχι Παράγωγα Έργα. Εξαιρούνται τα αυτοτελή

έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία

αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

